

*Голові Спеціалізованої вченої ради
для присудження ступеня доктора філософії
в Житомирській політехніці*

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора
ПОЛЧАНОВА АНДРІЯ ЮРІЙОВИЧА

на дисертаційну роботу

ДОМАНЧУК Аліни Ігорівни

на тему «**Управління фінансами страхових компаній в контексті
реалізації страхового інтересу**»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 07
«Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Страхові компанії є особливим видом фінансових інститутів, діяльність яких спрямована на системне зменшення ризиків в економіці. Перерозподіляючи ризики та пов'язані з їх трансфером грошові кошти, страховики є активним учасником фінансування процесу суспільного відтворення. Сучасний стан розвитку страхового ринку України характеризується посиленням конкурентної боротьби на фоні скорочення кількості учасників ринку, економічним спадом, зумовлений повномасштабним вторгнення в Україну та наслідками глобальної кризи через пандемією COVID-19.

Відповідно до даних Національного банку України, за підсумками 2022 року, обсяг страхових премій зі страхування життя скоротився на 17 %, а у сфері ризикового страхування – на 21 %, в той час виплати за договорами страхування життя зросли на 7%, а за договорами ризикового страхування – зменшилися майже на третину.

Послаблення вимог державного регулятора до діяльності страховиків зумовлене воєнним станом і носитиме тимчасовий характер, а тому страхові компанії вже сьогодні мають досліджувати перспективи подальшого зміцнення фінансового стану, диверсифікації ризиків та розширення бізнесу.

Зазначене вище засвідчує актуальність обраної теми дисертації Доманчук А.І., коректність визначення предмету та об'єкту, мети та завдань представленого дослідження. Об'єктом дослідження є система управління фінансами страхових компаній в контексті реалізації страхового інтересу.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного університету «Житомирська політехніка» Міністерства освіти і науки України за темою «Аналіз діяльності страхових компаній на фінансовому ринку» (державний реєстраційний номер 0116U003889), в межах якої автором запропоновано методичні підходи щодо оцінки ефективності

впровадження системи управління фінансами страхової компанії в умовах невизначеності.

Особистий внесок дисертанта в отриманих наукових результатах. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому особисто автором поглиблено теоретичні засади, а також розвинено методичний інструментарій та організаційні положення фінансового менеджменту страхових організацій в контексті реалізації страхового інтересу.

Автору належать наукові ідеї роботи, теоретичні розробки й узагальнення, обґрунтований вибір валідних методів дослідження, висновки і рекомендації, практичне впровадження результатів наукових досліджень. Внесок автора в колективні опубліковані праці конкретизовано у списку публікацій авторки. Особистий внесок дисертанта є достатнім.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими, логічними та достовірними. Наукові положення, викладені в дисертації, у повній мірі досліджені, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, значний перелік опрацьованих авторкою наукових джерел.

Поставлені завдання були розв'язані на теоретичному, методичному та практичному рівнях. Проведено критичну оцінку результатів останніх наукових досліджень з обраної проблематики, виявлено недостатньо вивченні сфери, на які і була спрямована увага здобувача. Дисертаційна робота характеризується теоретичною та практичною цінністю.

Ступінь наукової новизни результатів дисертаційного дослідження. Оцінюючи наукову новизну дисертації доцільно зазначити, що робота Доманчук А.І є комплексним та ґрунтовним дослідженням проблематики фінансового менеджменту страхових компаній в контексті реалізації страхового інтересу, а також містить низку обґрунтованих теоретичних положень і прикладних рекомендацій.

Досягнення поставленої у роботі мети та сформованих завдань стало можливим завдяки використанню загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що дало змогу обґрунтувати висновки дисертаційної роботи і засвідчити можливість їх до використання в подальших дослідженнях та практичній діяльності.

Обґрунтованість одержаних дисертанткою висновків та рекомендацій супроводжується опрацюванням 213 літературних джерел, зокрема монографій, наукових статей вітчизняних і зарубіжних учених, матеріалів науково-практичних конференцій, офіційних документів, інтернет-ресурсів, офіційних статистичних даних, а також результатів здійснених здобувачем досліджень.

До наукових результатів, що сприяють поглибленню теоретичних засад, розширенню методичного інструментарію та розвитку організаційних

положень щодо управління фінансами страхових компаній в контексті реалізації страхового інтересу, на наш погляд, доцільно віднести такі:

1) обґрунтування складових системи управління фінансами страхових компаній в контексті реалізації страхового інтересу на підставі застосування системного підходу, що представляє собою взаємозв'язок таких підсистем: цільової (мета управління, завдання управління, показники якості управління), суб'єктно-об'єктної (об'єкт, суб'єкти прямого впливу, суб'єкти опосередкованого впливу), забезпечувальної (методи, фінансові інструменти, регулювання і забезпечення), процедурної (фінансове планування і бюджетування, фінансування поточної діяльності страхових компаній, економічний аналіз, фінансовий контроль). Застосування такого підходу дозволяє дослідити взаємодію та взаємозв'язок його складових та визначити напрями їх удосконалення;

2) удосконалений методичний підхід до формування управлінських рішень страховими компаніями в умовах невизначеності, що, на відміну від існуючих, формалізований у вигляді моделі взаємозв'язку між альтернативами ймовірних управлінських рішень та результатами їх прийняття у фінансовому середовищі страхових компаній. На підставі запропонованого підходу сформовано матрицю рішень інвестиційно доступних проектів страхової компанії, що в майбутньому сприятиме формуванню ефективних фінансових стратегій;

3) удосконалений елементний склад динамічної модульної системи клієнтоорієнтованого підходу для страхових компаній, що формується з шести компонентів: цільового (персоналізація, формування взаємодії, розрахунковий індекс лояльності клієнтів NPS; організаційного (комплаєнс, навчання працівників, інклюзія послуг); процедурного (процедурні карти, матриці розподілу завдань, метод «ABC-аналізу», сітьове планування, матриця Ейзенхауера); інформаційного (інформаційний блок «Клієнт», сегментація клієнтів, пакетні послуги, порядок актуарних розрахунків, стан ринку, законодавча база); фінансового (планування/прогнозування, фінансування, матеріальне стимулювання, фінансове регулювання); технічного (комп'ютерна техніка, засоби візуалізації, мережні технології, програмні засоби, InsurTech). Впровадження запропонованої системи дозволяє ідентифікувати й оцінити витрати та потенційні дохідні можливості страхової компанії, визначити дії, завдання суб'єктів управління фінансами в розрізі видів господарської діяльності й оцінити їх результативність у довгостроковій перспективі;

4) окреслені напрями розвитку управління фінансами страхових компаній на основі діджиталізації, що передбачає використання методологічної BPM-системи (Business Process Management) з урахуванням урахуванням інструментарію CRM-системи (Customer Relationship Management), що забезпечуватиме управління на засадах клієнтоорієнтованого підходу (встановлення найпопулярніших видів страхових продуктів серед страхувальників, оперативне визначення ризиків, ефективне просування страхових послуг для досягнення оптимального

фінансового результату). Впровадження запропонованої діджитал-компоненти сприятиме оперативному управлінню фінансами страхових компаній (заборгованістю, бюджетним процесом, системою електронних платежів, бюджетами) та полегшенню здійснення фінансового аналізу.

5) трактування поняття «управління фінансами страхових компаній» (цілеспрямований вплив управлінських органів страхових компаній на фінансові процеси, що передбачає впорядкування надходжень та витрат в операційній діяльності, враховуючи особливості їх взаємовідносин з іншими суб'єктами фінансової системи, за умови дотримання чинного законодавства, для досягнення стратегічної мети діяльності компаній), що, на відміну від існуючих, враховує специфіку їх діяльності (існування капіталу у переважно у грошовій формі протягом всього операційного циклу; посилене нормативне регулювання господарської діяльності страхових компаній, дисбаланс надходжень та витрат в операційній діяльності, обумовлений нерівномірністю страхових платежів і страхових виплат) та дозволяє визначити взаємозв'язок мети, завдань та функцій системи управління фінансами страхових компаній;

б) оцінку сучасних проблем (посилення вимог регулятора щодо основних нормативів та показників діяльності, воєнний стан, інвестиційні ризики, конкуренція на страховому ринку, ризик-орієнтоване управління, прискорений темп цифровізації, часткове виконання нормативів фінансової стійкості, недостатній рівень клієнтоорієнтованості у системі управління фінансами) та тенденцій управління фінансами страхових компаній (нерівномірне збільшення чистих страхових премій та чистих страхових виплат; формування страхових резервів, достатніх для виконання нормативів; наявність значної кількості географічно відокремлених структурних підрозділів; перевищення нормативів витрат на ведення справи; наявність особливих умов роботи з фінансово-кредитними установами; брак налагоджених цілісних систем бухгалтерського та страхового обліку), що надало можливість в подальшому сформувати напрями удосконалення системи управління фінансами страхових компаній в контексті реалізації страхового інтересу;

7) розвинений методичний підхід до оцінки ефективності управління системи фінансів страхових компаній, що, на відміну від існуючих, включає проміжні показники (обсяг страхових премій, обсяг страхових виплат, величина страхових резервів, фінансовий результат від страхової діяльності, активи, величина власного капіталу, величина позикового капіталу, ліквідні активи, обсяг фінансових інвестицій, інвестиційний дохід, інвестиційні витрати, співвідношення обсягу фінансових інвестицій та страхових резервів) і результативні показники (чистий прибуток, співвідношення між страховими виплатами та преміями, рентабельність активів, коефіцієнт фінансової стабільності, частка ліквідних активів в активах страховика, абсолютна ліквідність, частка резерву незароблених премій у страхових резервах), розрахунок яких сприятиме ідентифікації та уточненню завдань операційної (розширення страхового поля), фінансової (збільшення фінансового потенціалу) та інвестиційної (максимізація віддачі від інвестицій) діяльності у

розрізі попередньо сформованої цільової підсистеми системи управління фінансами страхових компаній.

Повнота опублікування основних положень дисертації. Дисертаційна робота Доманчук А.І. є самостійною, комплексною і повноцінною науковою працею.

Основні положення і наукові результати дослідження опубліковано у 5 наукових працях (наукових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах даних) загальним обсягом 4,21 ум.-друк. арк. та 12 публікації апробаційного характеру в інших наукових виданнях 1,89 ум.-друк. арк.; особисто автору належить 5,85 ум.-друк. арк.

Кількість та рівень наукових публікацій автора дають змогу вважати виконаними положення п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

Положення дисертаційного дослідження, в яких відображено наукову новизну, повністю висвітлені у зарубіжних та фахових виданнях, обговорені на науково-практичних зібраннях.

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові результати, висновки і пропозиції належать особисто автору та складають певний науковий доробок. Внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві, належним чином конкретизовано у переліку опублікованих за темою дисертації праць. На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки Доманчук А.І.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів і рекомендацій про їх використання. Основні положення дисертаційної роботи доведені до рівня методичних розробок та практичних рекомендацій, які можуть використовуватись у діяльності представників страхового бізнесу. Зокрема, пропозиції щодо формування управлінських рішень страховими компаніями в умовах невизначеності впроваджено у діяльність Приватного акціонерного товариства «Українська страхова компанія «Княжа Вієна Іншуранс Груп» (довідка №874 від 19.06.2023 р.). Крім того, деякі результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ» під час підготовки до лекційних і практичних занять навчальних дисциплін «Страхування», «Страхові послуги», «Фінанси», «Фінансовий ринок» при підготовці фахівців за освітнім рівнем «Фаховий молодший бакалавр» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування» (довідка № 141 від 15.06.2023 р.)

Оцінка структури дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст роботи викладено на 187 сторінках. Дисертаційна робота містить 32 таблиці, 28 рисунків, 6 додатків на 15 сторінках. Список використаних джерел становить 213 найменувань.

Мова та стиль викладення. Дисертація Доманчук А.І. написана діловою українською мовою з використанням фахової термінології в сфері фінансів та страхування. Стиль викладення тексту в дисертації є науковим, що

означає чіткість і послідовність викладення матеріалу в окремих параграфах та розділах дисертації, однозначність трактувань термінів і категорій, точність та об'єктивність оцінок на предмет управління фінансами страхових компаній.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційної роботи Доманчук А.І. на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Виходячи з цього, можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

Критичні зауваження до дисертації. Водночас, хочемо висловити окремі критичні зауваження до дисертації Доманчук Аліни Ігорівни на тему «Управління фінансами страхових компаній в контексті реалізації страхового інтересу»:

1) потребує уточнення пункт наукової новизни про розмежування понять «страховий інтерес» для страхувальника та «економічний інтерес» для страховика для більш чіткого визначення співвідношення між цими категоріями (с.20);

2) потребує більшого обґрунтування виділення мотивації як функції, яку виконує система управління фінансами страхових компаній (с. 39);

3) недостатньою мірою відображено світові тенденції управління фінансами страхових компаній, зокрема на провідних ринках світу;

4) робота б значно виграла б від розкриття ролі структурних підрозділів у формуванні вхідних грошових потоків страхових компаній та у корпоративній фінансовій стратегії.

Зазначені вище критичні зауваження до дисертації Доманчук Аліни Ігорівни ніяк не применшують значимості одержаних нею результатів наукових досліджень, а лише вказують на ті сторони дисертації, які з тих або інших причин є порівняно слабшими, недостатньо розвинутими чи з певним недоврахуванням специфіки управління фінансами в страховому бізнесі.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам. Враховуючи актуальність проблеми та результати проведеного дослідження, вважаємо, що представлена до захисту дисертаційна робота Доманчук Аліни Ігорівни на тему «Управління фінансами страхових компаній в контексті реалізації страхового інтересу» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, враховує нові теоретичні, методичні і практичні підходи управління фінансами страхових компаній в контексті реалізації страхового інтересу.

Тему дисертації розкрито у повному обсязі, визначені завдання вирішено, реалізовано мету дослідження, представлено нові наукові результати, які мають як теоретичне значення, так і науково-практичну цінність.

Наукові публікації автора Доманчук А.І. відображають основні положення та результати дисертації. Публікації в достатній кількості висвітлено у наукових фахових виданнях, визначених для оприлюднення положень дисертацій.

висвітлено у наукових фахових виданнях, визначених для оприлюднення положень дисертацій.

Враховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практичну значимість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота на тему «Управління фінансами страхових компаній в контексті реалізації страхового інтересу» відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44; наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами від 31.05.2019 р.), а її автор – Доманчук Аліна Ігорівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Рецензент:

Доктор економічних наук,
професор, професор кафедри фінансів та
цифрової економіки
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Андрій Полчанов

Підпис Аліна Доманчук
Засвідчую:
Учений секретар
Житомирська політехніка

Аліна Доманчук, доктор

Аліна Доманчук